

HALÁSZ TAMÁS

Két előadás a MU Színházban

■ B. SCH. SZÓLÓ I.; LOMTALANÍTÁS ■

KINEK AZ ÁLDOZATA?

Egy immár örök táncművészeti toposzt, a *Tavaszi áldozatot*, Sztravinszkij kilencven éve komponált művét dolgozta fel új előadásában Gergye Krisztián. *B. Sch. Szóló I.* – nem könnyen memorizálható – című munkája megnevezésében utal a táncos-koreográfus korábbi, Egon Schiele előtt tisztelgő, *E. Sch. Eroto* című szójára, másrészt számozásával egy sorozat részének mutatja magát. Gergye rituális színház és kortárs tánc határvidékére helyezett előadásának kiindulópontjaként a Sztravinszkij-mű mellett Hieronymus Bosch *A gyönyörök kertje*-triptichonját nevezi meg – a kétrészes előadás szünetében a jól ismert, borzongató szépségű festmény részleteiből látunk vetítést. A címet elemezve egy látszólagos ellentmondásra is találunk: a szerző szólóként aposztrofálja a művet, ám már a színlapon elárulja, hogy neki, az egyetlen táncos közreműködőnek három társa lesz az énekes Ágens, a színész Molnár Erika és a bábművész Tárnok Mariann személyében. Gergye vállalja a rituálé megnevezést, nem táncműben gondolkodik.

A ritus számunkra már a beengedésnél elkezdődik: a nézőket hármával eresztik fel a MU Színház előteréből a nagyterembe vezető lépcsőn. A színpad bejáratánál aztán e hármásokat is elszakítják egymástól, és immár egyedül lépünk a rejtélyes ismeretlenbe. Gyerekkori feszült izgatottság: az ember zavartan toporog, kicsit talán a tenyere is nyirkos. Számára is meglepő gördülékenységgel megy bele a játékba – azzal a fenntartásos, de ellenállhatatlan kíváncsisággal, amellyel az ismeretlenhez viszonyulni próbál. Az egyesével a színházterembe lépő nézőket az előadás három női szereplője – egymást váltva – finoman navigálja be a térbe. A groteszkül túlzóra sminkelt asszonyok kedves mosollyal karolnak a betérőbe, beszélnek hozzá, halk suttozásuk érthetetlen és bizalmat keltő. A magára maradt ember hökkenetét és tartózkodását oldó, rendhagyó hosztesszeken barokkos ruha: dús anyagú túllszoknyájuk, fűzőjük, rikító ajakrúzsuk, maszkyszerű sminkjük összehatásában inkább Rubenst, mint Boscht idézik. A jelmezek hátán címke fityeg: ebből a hölgyek megnevezésére (*Szex baba*) és kikiáltási árára, valamint testi paramétereire vonatkozóan kapunk felvilágosítást. Vendégüket egy hatalmas agyagedényhez vezetik, abból fekete földet markolatnak vele, majd egy áttetsző függőnyt félrehajtva a játéktérbe vezetik. A színpad gyönyörű: fekete és vörös anyagok keretezik a négyzetes teret,

Gergye Krisztián
a *B. Sch. Szóló I.*-ben

melynek padlóját szintén föld borítja. A humuszszőnyeg közepén kis pódiumnyi, tisztán hagyott kör, láthatóan a rítus számára üresen hagyva. A puha földön lépkedve elhaladunk mellette, de bele nem léphetünk: kísérőink határozottan kormányoznak a négy oldalról székekkel körülvett térben. A bejáratnál átellenben fekszik a Táncos. Felsőteste, arca lepellettel letakarva: csak ezüstnadrágos lábait látni. A kísérő a furcsa ravatalhoz vezet – Gergye a játék elejére helyezi a halált: az eredeti szüzsé a kiválasztott lány feláldozásával és temetésével zárul, itt az egyetlen férfi játékost látjuk három apró fakoporsóra kiterítetten, majd hamarosan feltámadva.

A markunkban tartott földet – mint a sírverem beföldelése előtt szokás – a testre kell szórunk. Kísérőnk ezután elenged: válasszunk helyet magunknak. Különös, végül is pofon egyszerű játék: egymás után látjuk érkezni nézőtársainkat, akik kísérőik oldalán egyenként bukkannak fel és mutatkoznak meg. Alakjuk kiemelődik, jelentéssé válik, mozdulataik, viselkedésük, fellépésük meghatározzák az előadás hosszas és nagyon izgalmas felvezetését. Nincs két egyforma *entrée*: a vadidegen vagy ismerős, civil és szakmai nézők ropant izgalmasan reagálnak a zavarba ejtő helyzetre. Ahogy pedig a széksorok megtelnek, az újonnan érkezők zavara is fokozódni látszik.

A meggyőző bevezetést követően felszendül a jól ismert zene: kísérőink a térbe rendeződnek, a Táncos előbújik a lepel alól, és kezdetét veszi a rítus. Különös nézni ezt a négy embert: a vékony, hajlékony, faunszerű férfit, ezt a Caliban-szerű, szinte áttetsző lidércalakit és a három vérbő, telt, barokk dámát. Alakjuk, karakterük sem a pogány szertartás eksztatikus orgiájának hőseire, sem Bosch triptichonjának protoszürrealis alakjaira nem emlékeztet, ám mindenképpen nagyon érdekes. Gergye a bizarr, értelmezhetetlen, célt tévesztő vágyat igyekszik megragadni: a dús idomú „szupernők”, ezek a karcos vággyal színültig telt „felnöttek” hihetetlen, irreális transzállapotban igyekeznek körbehálózni az egyetlen férfit, a „kiválasztott fiút”. Gergye vékony, kamaszos alakján egyetlen, fűzős, rafinált, szuszpenzonnal egybeépített, frivol nadrághöltemény. Szürkésre festett hajába kétujjnyi széles, kopasz sávok nyírva. Bőrét lassan beborítja az izzadt testére a föld-szőnyegről felapadt sármaszat. A rituális kör lassan eltűnik: a szereplők mozgásukkal összemoszák a külső és a belső régiót. A játék ambivalens és meg lehetőségen vontatott: a táncos szépen felépített, de önmagába záródó játéka voltaképpen egyetlen gazdagon körített-diszített szóló, amelyet a nők mozgás- (és néha beszéd-) kórusa furán, diszharmonikusan

ellenpontoz. Az állatias, súlyos, közönséges vágy mozdulatai, szavai nem prudériánkat, inkább felfogásunkat teszik próbára. A női hármas obszcén megnyilvánulásai (a színlap szigorú korhatárt jelez) redundánsak, túlmagyarázó, felesleges konkrétságuk inkább elvesz, mint hozzáad. Kiváltképp, hogy címzettjük – bár gyakran ebben sem lehetünk biztosak – törekeny, illékony, az „ösférfiasságtól” szándékoltan nagyon messze tartott lény. Az előadást szünet töri meg (funkciója nem egészen világos, alkalmazására van érv, de ellenérv talán több: veszít a lendület, megakadni látszik a jelentés). A szünet után a négyek élőképbé rendeződve fogadják a visszatérő nézőket: két kaspót kínálnak feléjük. Az egyikben eperszemek, a másikban apró paradicsom. Férfi- és nőiattribútum-utalás? Sorsjáték?

Az „elmúlásszakasz”, a második rész zenei anyaga Ágens izgalmas *Tavaszi áldozat*-improvizációja, felvételről: egyetlen gyönyörű hang, amelyből palota épül. A fiú egyszerre a magasba kapaszkodik: a tér egyik sarkában, a magasban deszkákból, kötelekből épített magaslesféle, lidércak. A játék menetét valahogyan ismétlések sorozatának kezdjük érezni. A cselekmény nem fut, nem épül tovább, nem lesz árnyaltabb, gazdagabb, több. Nincs haladási iránya, mintha nem tudna elmozdulni: amit látunk, vékonyodni tűnik. A sziporkázó kezdet minden értelemben egyre távolabb kerül. A nők apró fehér szemeket – babot, cukorkát? – tömnek a szájukba, majd kiöklendezik. Fülükből vércsik szalagja fut le. Nem világos, mi miért van. Egy jelenetben a – táncos testét a kezdőképből hordozó – három apró koporsóra állnak, kezükben bonszai fácskák, melyeket a bokájukhoz tesznek, és terpeszben, térdüket rogyasztva, följük ereszkednek. Szimbólumokat, jelképeket látunk, amiket semmi sem segít értelmezni. Az egész szertartástér, a rítus közepén pedig kiteljesedett pompájában ott a tiszta tánc, ott izzik a szólista teste, mely az utolsó képben eltűnik a misztikus homályban, egy óriási agyagedényben.

A VÁLASZTÁS ÚTJAI

Nem kis várakozással tekintett a nézősereg Szabó Réka legújabb, a III. LI Tánc Fesztivál keretében bemutatott koreográfiájára. A táncos-koreográfus elmúlt években készült munkái egyre fokozódó megbecsülést, figyelmet, elismerést hoztak számára; legutóbbi alkotása, a tudományos ismeretterjesztő táncjáték, a *Véletlen* sikere pedig még a szakmát is meglepte: eddig már több ezren voltak kíváncsiak rá. A Szabó Réka elmúlt években létrehozott munkáit jellemző okosság és finom, gyakran abszurdba hajló humor, a személyesség és az elegáns tartózkodás, a szellem és a test tudományából összegyúrt anyag most, *Lomtalanítás* című új előadásában is jelen van, de másképp. A matematikus-táncos-koreográfus 2004-ben – mint ezt tőle megszokhattuk – ismét járatlan úton indult el. Aktuális kísérletének tárgya egyrészt beszéd és tánc együttes szerepeltetéséről, a mozdulat és a szavak elegyítéséről szól. Persze a *Lomtalanítás* ennél jóval több, ám a nagy „vállalás” benne mégis ez.

A játék kezdetén majdnem üres a tér: a fehér táncpadlón egyetlen objektum, egy gyónatófülke áll. A kicsi építmény spanyolfalra és őrbódéra egyaránt emlékeztet – az utóbbira talán színe miatt –, felénk eső falán rostélyal fedett ablakocská: templomi szabvány szerint. Szabó Réka egyedül érkezik: konditermi nyújtópádot cipel be a színpa, nyögve, kínlódva egyensúlyozza a hátán, majd leteszi, és a falhoz támasztja, hogy elfoglalhassa helyét a fülkében, egy sámli. Halljuk a motyogását: „nincsen semmi baj”, ilyesmiket mond magának, papot nincs okunk feltételezni: ez belső konfesszió, ha egyáltalán az – nem szól senkinek. A fülkében földöntúli fény gyúl, és az alany egyre elhalóbb hangon gyónni, fecsegni kezd. Hirtelen, groteszk hevülettel felcsapja a kisablakot, és kiokád a padlóra: a „hányás” feketén, hosszasan toccsan a fehér padlón: mintha egy üveg tintát borított volna ki valaki.

A színre három táncosnő érkezik: Jarovinszkij Vera, Nagy Andrea és Réti Anna egyforma, elegánsan nőies, alapvetően semleges ruhában – melynek fazonja megegyezik Szabó Réka jelmezével, ám anyaguk, illetve az azonos pánt-rátétek színekombinációja épp ellentétes az övével. A trió tiszta, ahogy mondani szokás: „absztrakt” táncba kezd. Nagyon szépen dolgoznak, mozgásuk izgalmas és éteri, egy idő után pedig mozdulataik összemosódnak, hosszú, egyetlen lendületbe sűrűsödő, szépen szerkesztett, magával ragadó kortárs nimfatáncot látunk. Szállnak a karok, tükröződnek a mozdulatok, idővel kicsit unalmassá is válnak, majd amikor ez már zavaró lenne, a tánc leáll. A szín elsötétül, bejön egy diszletmunkás (aki persze nem civil, hanem Gőz István színművész), szép sorjában, egymás után a hóna alá csapja a mozdulatlan dermedt táncosnőket, és kísétál velük a színről. A kirakatrendezési reminiscenciákat keltő közjáték élénk derűtséget kelt. Öröm szembesülni a jól ismert és kedvelt Szabó Réka-i humorral. A diszletező aztán vödört hoz be, és nekilát eltüntetni a rókázás nyomait. Alaposan, komótosan dolgozik, közben hogylétéről kérdezi a fülkében kuporgót. Félhomály, nézői fészkelődés – latens szünet? –, vihánc.

Dusa Gábor felvételei

Jarovinszkij Vera, Nagy Andrea és Réti Anna a Lomtalanításban

Ezután a rendező magánszáma következik. A műsorfüzet szerint az előadásban elhangzó szövegek szerzője Szabó Réka és Petri Lukács Ádám. Nem derül ki azonban, hogy milyen megoszlásban. Sejthető, hogy az ezen a ponton kezdődő monológ szövege az utóbbi tollát dicséri. Szabó Réka beszéd és tánc kombinálásával kísérletezik. Egyes szám első személyben elmondott, egyszerű, személyes szövege megérint, hisz annyira ismerős. Van szó benne az élet értelméről, mindennapos szorongásokról, kényszercelemekről, elmagányosodásról, a feleslegesség kínzó érzetéről, ostoba mániákról, életmegváltoztató fogadalmakról, hiábavalóságról és így tovább. A kedves és kínzó háztartási pszichodráma hőse – néha nem is biztos, hogy nőről van-e szó – hektikusan ug-rándozó gondolatmenetben töpreng a saját életén. A mulandóságán, az egyszerűségén, azon, hogy eloltotta-e a gázt, hogy milyen gyorsan elhamvadhatna szerelme meggyújtott fényképe, hogy hogyan megy el mellette a saját élete. Hogy takarítani kéne végre, kipakolni a lakást, megszabadulni minden felesleges kacattól. Lomtalanítani.

Szabó Réka monológjához összecukja a gyóntatófülkét, amely – mint kiderül – koporsó formájú, domború hasú láda. Felénk fordított oldala csillogó tükörfóliával van leragasztva. A táncosnő az objektum elé felállítja a nyújtópadot, majd azon állva, guggolva, heverészve, térdelve kezd szövegébe. A beszélőt Kovács Péter Gerzson csodálatos fényei követik. A fénytervező szinte lubickol a térben, szövegben, helyzetben: egymás után felvillanó, majd kihunyó, vetített síkidomok követik a mesélő lépteit; keretet adnak mozdulatainak, értelmezik, kiemelik a szavait. Foglalatba helyezik ezt az egy helyben álló történetet. A monológ során konkrétak, élesek, tárgyilagosak a fények – míg a három lány tánca alatt puha, finom, lágy foltok és formák lepték el a színt. Magával ragadó kontraszt – rendszere önmagában is egyszerű.

A szavak nem „értelemszerűen” válnak gesztusokká – a táncosnő (aki különben jól tud beszélni is) nem illeszt „megfelelő” mozdulatokat a verbális jelentésekhez –, sőt, néha mintha ellenükben dolgozna. Különös, kettős befogadásra készítet: a többszörösen is szétválasztott átadást-közlést szimultán – alternatíva

nélkül – helyezi elénk. Nézd a táncom, és hallgasd a hangom – szó és mozdulat közössége leginkább az egyidejűségében mutatkozik meg. Szabó Réka civil mozdulatokat, a női trió koreográfiájából vett idézeteket, groteszk, kifacsart gesztusokat helyez lazán, szellősen egymás mögé. Mozdulatainak ritmusa önkényes. Hol a teste hallgat, hol a szája. A jelenet szájai mégis összefutnak: létrejön az élmény, átjön a jelentés. Az ember hol mosolyog, hol bizalmasan bólogat, hol meghatódik kicsit. A beszélő, ez a drámai, esetlen, esendő civil aztán „feloldódik” a visszatérő három táncos körében. Beszél tovább – profán mozdulatait tovább citálja, míg körötte ismét mozgásba lendülnek az éteri testek.

A *Lomtalanítás* érdekes kísérlet, amelyet avatott kéz, kezek végeztek el. Eredménye sajátos, tanulságos. Nem tudom, megelőző Szabó Réka-előadásélményeim hatása-e, de mégis ott motoszkál bennem egy kis hiányérzet. Mintha nem értek volna eléggé össze a „hozzávalók”. *Lomtalanítás*: véletlenszerűen egymásra halmozott tárgyak festői halmaza. Alkalmom a haszontalantól való megszabadulásra. Szabó Réka darabja hasznosságok, izgalmas szépségek együttese. Nem könnyen befogadható előadás, fontossága azonban vitathatatlan.

B. SCH. SZÓLÓ I. (MU Színház)

DÍSZLET-JELMEZ: 4SI & GK, Bartos András. VIZUÁLIS TÉR-FILM: másik Szőke András. FÉNY: Payer Ferenc, GK. ZENEI SZERKESZTÉS: Boudny Ferenc. TÁNC-KOREOGRÁFIA-RENDEZÉS: Gergye Krisztián. SZEREPLŐK: Ágens, Molnár Erika, Tárnok Marianna.

LOMTALANÍTÁS

ZENE: dj Mangó, Márkos Albert, Németh Márton – Eastnd Stúdió. FÉNY: Kovács Gerzson Péter. SZÖVEG: Petri Lukács Ádám, Szabó Réka. RENDEZŐ: Szabó Réka. KOREOGRÁFIA/TÁNC: Jarovinszkij Vera, Nagy Andrea, Réti Anna, Szabó Réka.